

amelyek számukra édeskeveset mondanak, hanem felkelti érdeklődésüket a gazdasági élet tényei iránt, megvilágítja előttük a tények összefüggéseit, kifejleszti bennük a jelenségek megítéléséhez szükséges szellemi képességeket és indítékokat ad a helyes cselekvésre is. Az ily módon szerzett ismeret nem nehezkedik felesleges koloncként a tanuló emlékezetére, hanem lelkének eleven, ható része lesz.

A nemzeti vezetőrétegeit átható szolid közgazdasági műveltség pedig nemcsak közművelődési szempontból jelent értékes gyarapodást, hanem a jobb jövőnek útját is egyengeti.

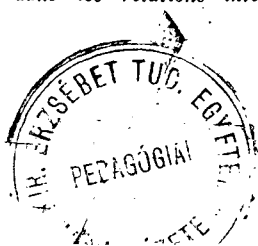
HORN JÓZSEF.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Egy elfelejtett magyar „karakterológus”: Rónay Jácint.

1. Velünk, magyarokkal, már a múltban nem egyszer megessett, hogy a fiainknak úttörő vagy legalább is érdemes munkájukért kijáró elismerés elsikkadt, részben maguknak az érdekelteknek a nemtörődömséggel határos szerénysége, részben nyelvünknek elszigeteltsége miatt. Az utókornak azután nem csekély erőfeszítésébe került, hogy érdemeiket, esetleg elsőbbségüket világszerte elismertesse. Ilyen volt például *Irinyi János* (1819—95), aki mint a bécsi műegyetem hallgatója 1836-ban kísérletezés közben feltalálta a foszforos gyújtót; *Semmelweis Ignác* (1818—65), a gyermekágyi láz kóroktanának és elhárítási módjának felfedezője; *Puskás Tivadar* (1845—93), Edison szerint a világon a legelső ember, akiben a telefonközpont gondolata megszületett. Ilyen a bajai lakatosmester, *Kliegel József*, aki 1838-ban elkészítette az első szedőgépet, majd számológépet, gőzgépet, és olyan zongorát talált fel, amely automatikusan rögzíti meg a zeneszerzők rögtönzéseit. Említsük még *Jedlik Anyost* (1800—1895), aki a német Siemens előtt találta fel az elektromágneses forgást és a dinamógépet.¹ Ilyen, mindmáig nem eléggé méltányolt, feledésbe merült tevékenységet fejtett ki a filozófiai tudományoknak egyik jelentős és ma homloktérben álló területén,

¹ E helyen nem meríthetjük ki e dicső magyarok nevének lajstromát, hanem utalunk néhány mostanában megjelent érdemes idevágó írásra. *Kun Andor*: Tudod-e, mit köszönhet a világ a magyarságnak? (A magyarok világkongresszusa állandó szervezeti irodájának kiadása, 1935, 80 l.) *Méhes Gyula*: A magyar faj alkotóereje. (Orsz. Középiszk. Tanáregyesületi Közlöny, 1935, 104—110 l.) *Drucker György*: Nemzetközi szervezetek. A nemzetközi organizáció kialakulása. (1933, 315 l.) *U. az*: La Hongrie dans la coopération internationale (a *La Hongrie dans les relations internationales* c. kötetben, 1935).

a karakterológiában? *Rónay Jácint* (1814—89, családi néven Leit-zinger). Életrajzát *Acsay Ferenc* írta meg egy hatalmas kötetben,³ amellyel méltó emléket állított egykori kiváló rendtársának. Az író nagy buzgalommal, szeretettel és hivatottsággal gyűjtötte össze és dolgozta fel a hozzáférhető gazdag nyomtatott és kéziratoss anyagot, nyomon követi hősének felette mozgalmas életét és változatos pályafutását, s ezzel párhuzamosan tartalmilag és kritikailag ismerteti a közművelődésnek szinte minden ágára kiterjedő irodalmi munkásságát.

A karakterológiának atyja Schütz szerint *C. G. Carus* (1789—1869) német orvos, filozófus és festő, aki főleg a pszichológia, fiziológia és antropológia terén rendkívül termékeny irodalmi működést fejtett ki. A pszichológia főfeladatait a léleknek fejlődéstörténetét jelölte meg; a kifejező mozgások pszichológiai jelentőségéről szóló tanulmányaira a mai pszichológiai áramlat is hivatkozik (*Klages, Prinzhorn*).⁴ Első idevágó munkája: *Psychologie* (II. köt. 2. kiad. 1823, 472 l.). Ezt követte: *Vortesenungen über Psychologie* (1831), majd 1846-ban *Psyche Zur Entwicklungsgeschichte der Seele* (új kiad. Klagestől 1926, XX + 319 l.), 1853-ban *Symbolik der menschlichen Gestalt* (új kiad. Th. Lessingtől 1925). Carusról azért kellett egy kissé bővebben megemlékezni, mert első helyen említett munkája (*Psychologie II.*) hatással volt Rónaynak *Jellemisme*⁵ című, 1847-ben megjelent könyvére. A magyar szerző számos jegyzetben lelkiismeretesen utal idézeteinek forrására és három helyen határozottan Carusra: így a 33—4. l. alján egy német idézet után olvasható: „Carus.

² A karakterológia mint önálló tudományos munkaterület csak az utolsó három évtizedben határolódott el a differenciális pszichológiától. A jellemtanak az elnevezése Schütz Antal szerint *J. Bahsentől* származik (*Beiträge zur Charakterologie*, 2. köt., 1876, új kiad. 1932). Irodalma újabban főleg Németországban rendkívül fellendült (l. *Bericht über die deutsche Charakterkunde der Gegenwart*; Internat. Zeitschr. für Erziehungs-wissenschaft, 1933—34; 239—51., 382—410., 538—551. l.). A magyarnyelvű szakirodalomból Schütz Antal akadémiai tanulmánya (*Charakterologia és aristotelesi metafizika*, 1927, 74 l.) és *br. Brandenstein Bélának* „A karakterológia alapkérdései” címmel megjelent cikksorozata (Budapesti Szemle, 1935, 692—95. sz.) érdemel említést (Rónayt azonban egyikük sem említi), továbbá *Bognár Cecilinek* ugyancsak a Budapesti Szemle-ben megjelent „A magyarság jellemrajza” c. tanulmánya (1935, 692. sz., 62—68. l.).

³ *Rónay Jácint János* címmel eredetileg a pannonhalmi Szent Benedek-rend győri főgimnáziumának 1905/6. és 1906/7. évi Értesítőjében jelent meg két részben (79 + 184 lap) arcképekkel és fakszimilékkel, majd 1908-ban bővítve külön kiadásban (Győrött, Egyházmegyei könyvsajtó, 284 l.). Közli a Naplótöredékek nyolc kötetének tartalmát. Rónay megjelent műveit és irodalmi hagyatékát. Két Függelékben a róla megjelent közleményeket a hibás adatok helyreigazításával és a Naplótöredékekből merített „Reflexiók, szellemes mondások” gyűjteményét. E cikkünkben mi is bőven merítettünk Acsaynak alapvető könyvéből.

⁴ Sőt hozzátehetjük, hogy ritka intuiciójával nála már két legújabb pszichológiai áramlat nyomaira is ráakadunk: a *Psychologie II.* kötetének 3. főrésze az *Individualpsychologie* címet viseli (343—72. l.); a gyermektanulmány keretében tartozik ez a fejezet: *Untersuchung, Erforschung und Beurteilung der Geschicklichkeit jüngerer Menschen* (u. o. 451—58 l.) Carus összes művei *Nachgelassene Werke* címmel, hét kötetben, 1808—10-ben, Lipszében, J. A. Barth kiadásában jelentek meg.

⁵ Teljes címe: *Jellemisme* vagy az angol, francia, magyar, német, olasz, orosz, spanyol nemzet, nő, férfiu és életkorok jellemzése lélektani szempontból. (Győrött, 1847, özvegy Streibig Klára betűivel. 222 l.).

Psychologie II. 142"; a 46. l. alján: „Carus Psych. II. 136.“ és a 136. l. alján: „Carus. Psychologie II. 147.“ Am ezek az idézetek, illetőleg utalások — mint látni fogjuk — semmit sem vonnak le a magyar szerzőnek érdeméből, művének úttörő jellegéből.⁶

E határozott utalásokon kívül a két szóbanforgó munkának gondosabb összehasonlítása még számos megegyezést mutat. Carus hatása tárgyi szempontból a fejezetek címeiben is megmutatkozik. Mint Carus a 99. lapon, Rónay a 171. lapon szintén „négy alap-nedvalkatot“ sorol fel. Ez egyezésekkel szemben Rónay önállósága mellett — eltekintve attól, hogy más szerzőkét is szóhoz juttat, főleg Kantot — két figyelemreméltó körülmény szól. Az egyik az, hogy míg Carus csupán 4 nemzet jellemzését közli, Rónay ezeken kívül még 3 nemzetről ad jellemképet (magyar, orosz, spanyol); másrészt valamennyit jóval részletesebben tárgyalja, különösen az angolt. Ez utóbbit az magyarázza, hogy Rónay⁷ éveken keresztül élt Angolországban.

2. A negyvenes években Győrött *Vaterland* címmel német újság jelent meg, majd a magyar érzelmi közönség biztatására Kovács Pál orvos és író szerkesztésében 1847 január 1-én *Hazánk* címmel indult meg. E lapnak 4—57. számaiban jelent meg eredetileg „Milyen a magyar?“ címmel Rónay tollából a magyar nemzet jellemzése 22 közleményben, majd a 79—84. számban a „Milyen a nő?“ című tanulmány, folytatólag a „Nő és a férfi“ cikk és az életkorok jellemzése. Az egész mű külön kiadásban 1847-ben Győrött jelent meg. A *Jellemisme* megjelenésének évében közölte a *Hazánk* több számában folytatólagosan a „Miről lehet az embert megismerni?“ c. cikksorozatait; ugyane címen folytatta ugyanott a szorosan vett *arcismét*;⁷ 1848 májusban jelent meg az Akadémiában tartott székfoglalója, a *Társalkodóban Koponyaisme* címmel; ennek közlése szerint ugyanaz időben készülöben volt egy *Atakisme*⁸ című műve. Mindez azt bizonyítja, hogy Rónaynak teljes áttekintése volt korának szellemi áramlatairól. A Koponyaismére alighanem ugyancsak Carustól kapott indítást, aki a *Psychologie II.* kötetének Függelékében (373—435. l.) terjedelmes tanulmányt közöl: „Ueber D. Gall's Lehre“.

Már előbb, az 1844 július—november—decemberi számban jelent meg a Tudománytárban „Mutatvány a tapasztalati lélektan köréből“, majd 1846-ban a teljes mű Győrött. Noha Rónay fájlatja „a német mélység homályaiban kárbavesztett sok idejét“,

⁶ Igaza van Acsaynak (l. fent.), amikor ezt írja: Az egész mű még ma is irodalmi értékű, mert bár egyes részeket lehetne változtatni és kiszélesíteni, de lényegében teljesen híven utalálta a jellemvonásokat... Mutatványa, Jellemisméje még manap is számot tesz irodalmunkban s új kiadást érdemelne (99. és 127. l.).

⁷ A fizionomika, mint a karakterológiai kifejezéstan egyik és talán legősibb része, kétségtelenül jelentős problémát vet fel (br. Brandenstein, id. h., 69. l.).

⁸ Előfutára a mai viselkedéstannak (*Behaviorismus*). Amikor Rónay leírja, hogy a különböző nemzetbeliek a változó viszonyok és körülmények között hogyan *viselkednek*, már belenyúl ennek az új tudományágnak területére is.

e művének forrásai mégis *Kant* híveihez és követőihez vezetnek (*Fries, Reinhold, Krug, Heusinger*). Ez a munka mintegy átmenet a néprajzi tanulmányokhoz, az 1847-ben megjelent *Jellemismé*hez. Ismét 3 év múlva, 1850-ben fejezte be a Hortobágy lóréi pusztáján „A lélektan természettani rendszere“ című munkáját, amely 197 kéziratlapból áll. Ebben a természettudományoknak akkoriban megállapított elveit akarja belevinni a lélektanba⁹ éppoly önkényesen, mint előtte a metafizika tette más elvekkel. (Részletes méltatását l. Acsaynál 108—22. l.)

Ha Rónay filozófiai tevékenységét kritikailag akarnók méltatni, Acsayval egyetemben (87—95. és 126—7.) meg kellene állapítani, hogy művei éppoly kevésbé voltak önállóak, mint elődeié és kortársaié: elsősorban német forrásokból merített, de ezekből helyes felfogással összeválogatta mindazt, ami az igazságot legjobban megközelíti, és hű képet ad az ismereteknek akkori állásáról. Természettani rendszeren alapuló lélektanának alapelveit is idegenből vette át, de egyes részeiben elég önállóan alkalmazta; ő az egyetlen, aki e rendszerrel irodalmunkban helyet foglal.

Legfőbb és legterjedelmesebb munkájában, a nyolckötetes *Naplótöredékekben* az érzelmességre hajló, gyengéd és szereteméltó lélek tárul elénk, akinek politikai felfogása a legtisztább nemzeti öntudatból fakadt, aki jól ismerte nemzete hibáit a múltban és jelenben, s jól tudta, hogy haladása csak a hibáktól való megszabadulás és a műveltségben való előhaladás árán lehetséges. A férfiasan teljesített kötelesség szavát érezzük minden sorában (Acsay F.).

Rónay a nyelvújításból, szóalkotásból is bőven kivette a részét és — amint a *Jellemisme* számos széljegyzete bizonyítja — különös kedvteléssel foglalkozott szómagyarazattal és összehasonlítással. Így például a 181. lapon a *gyermekség* (*Kindheit*) és *gyermekesség* (*Kinderei*) ötletéből ezt írja: „Ki megkülönböztetéseimet nem eléгли, gondolja meg, hogy e részben kezdők vagyunk; tökéletes, vagy csak jó philosophiai műszavaink akkor lesznek, ha a philosophiát tanodáinkban magyarul tanítandjuk, mi hogy mielőbb megtörténjék, szívemből óhajtom!“ Acsay a 127—41. lapon méltatja ebbeli tevékenységét és betűrendben sorolja fel nagyszámú új szóalkotását (nagyobbára önkényesen rövidített és újonnan alkotott szók); ezek között a sok mesterkelt mellett akadnak olyanok is, amelyek beváltak. Ilyen maga a *Jellemisme*¹⁰ (1846), amely tudtunkkal itt első ízben szerepel nyelvünkben. 1847-ben jelent meg: „Milyen a magyar? *Jellem-*

⁹ Carus is ennek a genetikus módszernek híve, v. ö.: *Die Theorie der Entwicklungsgeschichte, welche so unendlich wichtigen Aufschluss in den Naturwissenschaften gegeben hat, auf die Psychologie anwenden* (Vorlesungen über Psychologie, Leipzig, 1831, XII + 431 l., a IX. lapon).

¹⁰ Schütz A. szerint (l. fent) a *karakterológia* német névadója J. Bahusen. A jó magyar elnevezés tehát kerek 80 évvel előbb született meg.

ismertetés“¹¹ 1865-ben „*Jellemrajzok az angol színészvilágból*“. Egyéb cikkek címei: *Arcisme, Koponyaisme, Alakisme* még ma is beválnak.

3. Most pedig az eredeti munka (*Jellemisme*) beosztásának sorrendjében röviden ismertetjük tartalmát. A szerző legelőször a *jellemet* határozza meg, amely „erkölcstanilag meggyőződés-szülte elv- és észszerinti ingatlan cselekvést jelent... lélektanilag azon ismérvek összegét foglalja magában, amelyek az ember-nembeli különbség alapszik“ (3—4). Érdekes, hogy ezzel csaknem egyértelmű az a ma is elfogadott meghatározás, amelynek értelmében jellemem mindazoknak a kiemelkedő testi-lelki mozzanatoknak egységes egészét értjük, amelyek egy egyén vagy csoport sajátos, megkülönböztető jegyei. Jóval elvontabb Schütz Antalnak következő meghatározása: „Az értékelő mozzanatoktól elvonatkoztatott emberi egyedi sajátosságok egyeéges foglalata a maga egészében“ (7. l.). A következő két fejezetben (*Nemzet-jellemzés* és *Nemzeti műveltség*) kifejti, hogy amazt leginkább ízlésbeli, értelmi és akaratbeli műveltségükből lehet megismerni, de ne várjon senki állandó tulajdonokat. Ha meg akarjuk ismerni a nemzeteket, figyeljünk zenéjükre, keressük fel költőit (ez a magyarokra is szól). A *nemzeti nyelv* „hőmérője a nemzeti műveltségnek... és oly szoros összeköttetésben van a nemzeti étellel, hogy egyik a másik nélkül nem gondolható“. Az *éghajlatról* — amelynek tárgyunkra való fontosságára újabban ismét ráterelődött a figyelem — helyesen megállapítja, hogy mennyire befolyásolja értelmi és érzelmi világunkat, sőt a test színét, alkatát, szervezetét: „A természet hat az emberre és az ember visszahat a természetre.“ A *tápszerek* után a *szokások* befolyását fejtegeti: „Amilyen a nemzet jelleme, olyanok szokásai, törvényei, álladalma, és amilyen ez, olyan a jövője.“ Ez után rátér az egyes nemzetek jellemzésére, de előbb mintegy átmenetül utal arra, hogy a nemzet jellemének legtisztább forrását a népnél találjuk, azután keressük fel a középosztályt, végül „a nemzetnek nyilvános helyeit, hol gondolatait és érzeményeit szabadon kifejezheti“. A nemzetek jellemzése érdekében felhasználja a régebbi és korabeli írók és tudósok munkáit. Így a legterjedelmesebb magyar részben (60—132. l.) — amelyre térszúke miatt ezúttal szorítkozunk — a következő nevekkal, illetőleg folyóiratokkal találkozunk: Fényes, Csaplovics, Széchenyi, Fessler, Schlözer, Engel, Herder, Sacy, Bonfinius, Galeotti, Tudományos Gyűjtemény, Geist der Zeit. Bevezetőleg utal arra a befolyásra, amelyet az ország vidékeinek változó éghajlata gyakorol a lakosság testalkatára és jellemére, majd a külső megjelenés jellegzetes antropológiai vonásait teszi szóvá. Ezután számos adat felhasználásával és szemléltető példák alapján rátér a magyar fajnak szorosabb értelemben vett jellemzésére,

¹¹ Kelemen B. Magyar és német nagy kézi szótárában (3. kiad., 1929) egyik sincs meg, a *Jellemtan* sem, a *Charakterologia* természetesen még kevésbé, bár a *Charaktér* megvan.

amelyet eredeti sorrendben és lehetőleg saját szavaival ismeretünk, zárójelben a lapszámmal.

Katonai vitézségét, bátorságát, lelki erejét még ellenségei is egyaránt elismerik (66). A magyar kedélyes: könnyen szívre hat minden és szívből fakad minden (67). Ha ajkai dalra nyílnak, örömeben felriad, vagy andalogva búsul fájdalomában (67). A magyar tud egymaga is táncolni (68). A magyar indulatos: szívét a legparányibb benyomás megingatja (71). Haragja hirtelen, első kitörése vészes (81). A magyart jellemzi az ellenszegülési hajlam. Közben ismerteti Regino apátnak, Böles Leónak, a Geist der Zeit-nek rólunk való jellemzését (70—71) és Bonfiniusnak szép megemlékezését nemzetünk vitézségéről (73). Fény és uralgás volt jelszava több századon át a magyarnak! A cím- és hivatalokor mindig fontos szerepet vitt nemzeti életünkben. Ez és a nagyravágyás teszi iriggyé (79). A magyar úr akar lenni: „született nagyságos úr“ (74—5). A félelemmel rokón szeméremről sokan dicsérik a magyart (75). Sokan tán rossz néven veendik, hogy könnyelműnek mondom a magyart (77). Újabb időkben hévvel karoljuk fel mindazt, mit miveltebb nemzeteknél szépet, jót, hasznost lelünk, hazánkba hozzuk, s helyt, időt, körülményt, s mi legaggasztóbb, nemzeti jellemünket feledve, itt amúgy magyarosan össze-vissza halmozzuk (80). Irodalmunkat, társalgásunkat, divatunkat idegen szellem lengi által, s még életkérdéseinkben is idegennek van elsősége... Kövessük a múltat külföldre, de ne majmoljuk: haladjunk, de ne nemzetiségünk rovására... Különös népfaj vagyunk mi magyarok: egyik kezünkkel égig emeljük dicső magyarságunkat, a másikkal ostromozzuk (90—91). A magyar vendégszeretet, ünneplés, fényűzés leírása (82, 87). „Eh- és ihkór“, áldomás-áldozat (89). Sokban bízik, soktól remél, s minél többet hisz, annál többet remél (83). A magyar inkább szerelmes, mint szerető (92). A fesztelen szabadság szeretete, kényszerítés nincs ínyére, a korlátokat csak kénytelen túri... Parancsnak hódolni nem szeret, de hajt szép szóra (93). Tán egy nemzet sem említi annyiszor a hazát, hont, mint a magyar (95). Nemzeti büszkeség: büszke a magyar különösen arra, hogy ő magyarnak született (97). Ezután behatóan foglalkozik a magyar főnemességnek, birtokos nemesnek, polgároknak, fölművelőknek, köznépeknek, végül a magyar nőnek jellemzésével, akinek legfényesebb erényei: hazaszeretet, hűség és háziasság; élénk, mint a francia, de nem oly könnyelmű; háziasság, mint a német, de nem oly takarékos; heves, mint a spanyol, de szenvedélyeiben nem oly kitartó (128—29).

Ezek az idézetek bizonyítják, hogy Rónay éles szemmel figyelte meg honfitársait és nagyjában helyes képet rajzolt róluk. Ha megállapításait összehasonlítjuk Széchenyi, Imre, Herman, Pekár, Weszely megfigyeléseinek eredményeivel, a következő főjellemvonásokban mutatkozik megegyezés: Hazaszeretet. Nemzeti büszkeség, önértet. Szabadságszeretet. Vitézség, bátorság, lovagiasság, nyíltság. Vendégszeretet. Kedélyesség, kesérgés.

Ha a *Jellemisme* tudományos jelentőségét igazságosan akarjuk megállapítani, bírálatusunkban nem helyezkedhetünk a tudomány mai álláspontjára, hanem mérlegelnünk kell azt a körülményt, hogy a karakterológia száz évvel ezelőtt még csak gyermekkorát élte, s azóta nagy fejlődésen ment keresztül. Schütz Antalnak 1927-i jóslata, amely szerint a karakterológia „a közel jövő várományosa”, éppannyira valónak bizonyult, mint Brandenstein megállapítása: „A karakterológia elmélet lesz az egész emberről és életéről, s ezt az ember addig építi, amíg él” (88. l.). E fejlődésnek, gazdagodásnak megfelelően a karakterológia tartalom, iránya és módszer dolgában számos elágazást mutat,¹² amelyeknek közös vonása az, hogy a karakterológiai tulajdonságok kiderítése teljesen tapasztalati empirikus kutatást kíván. Rónay Carusszal egyetemben ezt az alapvető leíró jellemtant, a *karakterográfiát* művelte, jellemrajzokat adott, és ezzel az életközelségnek ama síkján mozgott, amelyet büntetlenül ma sem lehet elkerülni. Minthogy munkáját a történelmi jelentőség mellett tudományos érték is megilleti, Rónayt joggal tekinthetjük a magyar karakterológia úttörőjének.

Kemény Ferenc.

MAGYARRÁ NEVELÉS.

Hazafias szempontból egész nevelésünk nagy kívánnivalókat mutat fel. Maga a hazafiaság, hazafias érzelem nem hiányzik ugyan sem nevelésünkben, iskolai tanításunkból, sem pedig népünk lelkéből. A magyar határozottan hazafias nemzet. Hazafiaságunk azonban nem helyes és nem realiztikus hazafiaság. Az önmegelégedettségünket és hiúságunkat megsemmisítéssel fenyegető valóságból ez a hazafiaság az ábrándok és illúziók világába menekül, nem cselekvésben, okos és szívós tevékenységben, hanem tétlen érzelmekben, sokszor csak göröggtüzes álpátoszban és szólamokban nyilvánul meg. Ha őszinte is a hazafias érzelem, nálunk tétlen rajongásban folyik szét, sokszor álszent, üzletet kötnek vele, és elkerülik a gyakorlati, erkölcsi végkövetkeztetéseket. A helyes és realiztikus hazafias neveléssel, amely a hibáinkat és erényeinket egyaránt feltáró, az elbizakodottság és kislelkűség között aristotelesi helyes közepet jelentő önismereten, a hazai földdel kapcsolatban nemzeti értékeinket számontartó honismereten, a magyar valóság és magatartás kérdéseit vizsgáló magyarságtudományon alapul: alig foglalkozunk, tudományos és gyakorlati pedagógiánk ezeket a szempontokat feltűnően elhanyagolja. Holott nem kétséges, hogy

¹² Már Carus (Psychologie II., 354–55) megemlíti a következő differenciálást: Charakterschilderung, Charakterbeschreibung, Charakterzeichnung. Ugyanott (436–72) kisebb dolgozatainak ezt a közös címet adja: Psychologische Skizzen.